

Belohrbti detel *Dendrocopos leucotos* gnezdi na Gorjancih

White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos* breeding in Gorjanci Mountains (SE Slovenia)

Janez GREGORI

V okviru kartiranja Ornitološkega atlasa Slovenije je bil belohrbti detel ugotovljen v osmih kvadratih, kar ga uvršča med zelo redko razširjene vrste pri nas (GEISTER, 1995). Potrjeno je njegovo gnezdenje na dveh lokalitetah v Kočevskem Rogu, v Pečkah in v Rajhenavskem Rogu (PERUŠEK, 1991).

Leta 1995 je bilo potrjeno gnezdenje belohrbtega detla tudi na Gorjancih, od koder vsaj za zadnja desetletja niso poznani podatki o tej vrsti. Kadar so imeli belohrbti detli na Gorjancih razširjene peruti, so bile vidne temne proge čez belino trtice in spodnjega dela hrbta, kar je ena izmed značilnosti podvrste *Dendrocopos leucotos lilfordi*. Poleg ugotovitve gnezdenja samega so zanimiva še nekateri opazovanja njegovega vedenja.

Na Gorjancih sem 26. maja 1995 popisoval ptiče v naravnem rezervatu Trdinov vrh, v 23,16 ha velikem pragozdnem ostanku nekdanjih mogočnih bukovih gozdov. Na nadmorski višini okoli 1100 m sem naletel na gnezdeči par belohrbtih detlov. Gnezditveno duplo je bilo na vitki bukvi s premerom 40 cm p.v. Bilo je okoli 15 m od tal, narejeno v pokončnem suhem štrclju, z vhodom obrnjenim proti vzhodu. Tega dne sta starša hranila mladiče, ki so že gledali iz dupla in se živahno oglašali. Zanimivo je bilo vedenje samca. Ko je mladiče nahranil, je za trenutek obmiroval, nato pa pobobnal po suhem lesu ob vhodu v duplo in odletel. V času opazovanja je petkrat priletel h gnezdju in od tega trikrat pred odletom pobobnal. Oba starša sta bila zelo previdna, zadrževala sta se v krošnjah in v njihovem kritju odletavala po hrano. Kljub temu da sem bil zadosti oddaljen in v kritju, sta se oba občasno z

Slika 1: Belohrbti detel *Dendrocopos leucotos lilfordi*, 26. 5. 1995 v rezervatu Trdinov vrh na Gorjancih

Fig. 1: White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos lilfordi* on 26th May 1995 in Trdinov vrh Nature Reserve in Gorjanci Mountains (J. Gregori)

nemirnim oglašanjem in kratkim bobnanjem odzvala na mojo navzočnost.

Ko sem se 29. maja vrnil h gnezdju, so bili mladiči že speljani. Eden od mladičev

je bil v bližini gnezda, hranil pa ga je samec. Na predvajani posnetek oglašanja in bobnanja ni bilo nikakršnega odziva.

V naravni rezervat na Trdinovem vrhu sva šla z Daretom Šeretom 23.4.1996, da bi zbrala več podatkov o belohrbtem detlu. Kljub predvajanju posnetka bobnanja in oglašanja ni bilo odziva. S predvajanjem sva poskusila tudi v Pendirjevki, a enako neuspešno. Na splošno je bilo tedaj v višjih predelih Gorjancev izredno malo ptičev. V naravnem rezervatu Trdinov vrh so se ob 13. uri oglašali samo carar, kos in taščica. Vegetacija še ni začela s spomladanskim razvojem - posledica nenavadno hladnega vremena marca in aprila. V višjih predelih je 20. aprila zapadlo pol metra snega.

Na Gorjance sva se z D. Šeretom vrnila 4.6.1996. Na začetku Pendirjevke, iz smeri Krvavega kamna, se je kmalu odzval par belohrbtih detlov z oglašanjem in bobnanjem. Bobnala sta oba, pri tem pa je bila aktivnejša samica. Samec se je zadrževal v nižjih slojih drevja, na debelih in debelejših vejah, samica pa je bila večinoma v krošnjah, kjer je iskala hrano tudi na tankih vejah. Po okoli treh urah sta oba odletela in se nista več odzvala.

Tudi na Trdinovem vrhu se je istega dne v bližini lanskega gnezda na posnetek odzval belohrbi detel, vendar je kmalu odletel in ni več reagiral. Kasneje se je eden vrnil in ugotoviti je bilo mogoče,

da gre za samico. Ves čas se je zadrževala visoko v krošnjah in izražala nemir s pogostim kratkim bobnanjem.

Opazovanja na Gorjancih strnimo v naslednje zaključke:

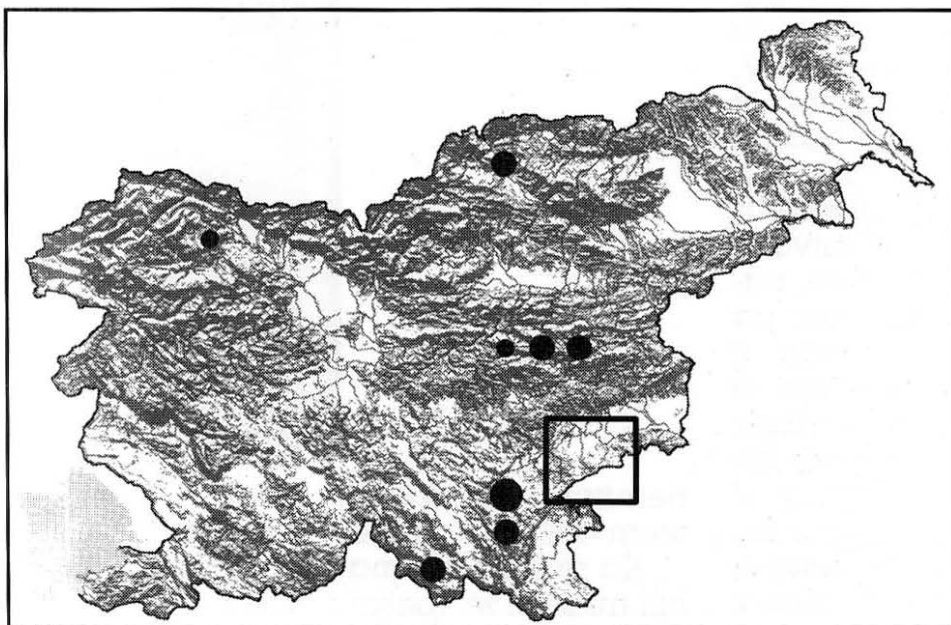
1) Mladiči belohrbtega detla zapuščajo gnezdo pri nas konec maja. Do podobnih rezultatov je prišel tudi PERUŠEK (1991) v Kočevskem Rogu.

2) CRAMP (1985) opisuje belohrbtega detla kot stalnico, ki je v južnih delih svojega gnezditvenega areala sedentarna. Dejstvo, da omenjenega detla ob pregledu 23.4., ko bi po navedbah v literaturi že moral začeti gnezdit in se tedaj najbolj izpostavlja z oglašanjem in bobnanjem, ni bilo, navaja na misel, da gre na Gorjancih nemara za vertikalno migracijo tega ptiča. Zanimivo bi bilo ugotoviti, kje se belohrbi detli zadržujejo pozimi.

3) Ko je belohrbi detel speljal mladiče, se podobno kot večina ptičev ni odzval na predvajani posnetek njegovih glasov.

4) Opažanj o bobnanju samca ob vhodu v gnezdo CRAMP (1985) ne omenja.

5) Pomlad 1996 je bila izredno hladna in pozna. Pri opazovanjih 4.6. ni bilo opaženih speljanih mladičev. Odziv odra-

Slika 2: Razširjenost belohrbtega detla v Sloveniji (prirejeno po GEISTER 1995)
Fig. 2: Distribution of White-backed Woodpecker in Slovenia (according to GEISTER 1995)

slih na Trdinovem vrhu na predvajani posnetek glasu in bobnanja kaže vsaj na to, da mladiči tedaj še niso zapustili gnezda. Triurno zadrževanje para ob začetku Pendirjevke, ne da bi nabirala hrano za mladiče, izključuje možnost, da bi jih tedaj že imela.

6) Postavlja se vprašanje, koliko (če sploh) lahko belohrbti detel kasni z gnezdenjem zaradi vremensko neugodne pomladi.

7) Opazovanje načina prehranjevanja para v Pendirjevki potrjuje ugotovitve, do katerih je prišel GRANGÉ (1991). Na osnovi morfometričnih podatkov pri podvrsti *D.l.lilfordi* namreč razlaga seksualni dimorfizem pri iskanju hrane. Samec ima močnejši kljun in pri iskanju hrane prebije več časa na deblih in debelih vejah, kjer je močno lubje, kot samica, ki daje prednost tanjšim vejam. Tako vrsta razširi svojo prehranjevalno nišo.

LITERATURA

CRAMP, S. (ed.), (1985): The Birds of the Western Palearctic. Vol. IV.

GEISTER, I., (1995): Ornitološki atlas Slovenije. DZS.

GRANGÉ, J. L., (1991): Sur le dimorphisme sexuel dans la recherche de nourriture chez le Pic dos blanc pyrénéen (*Dendrocopos leucotos lilfordi*). Nos Oiseaux, 41: 185-194.

PERUŠEK, M., (1991): Balkanski detel *Dendrocopos lilfordi* gnezdi tudi v Sloveniji. *Acrocephalus*, 12 (47): 14-18.

POVZETEK

Leta 1995 je bilo na Gorjancih potrjeno gnezdenje belohrbtega detla *Dendrocopos leucotos*, katerega gnezdenje je bilo v Sloveniji zadnja desetletja ugotovljeno še v Kočevskem Rogu. Opažene so bile proge čez belino trtice in spodnjega dela hrbta, kar je eden znakov za podvrsto *D.l.lilfordi*. Gnezdo je bilo v naravnem rezervatu Trdinov vrh, v bukovem pragozdu na višini ca 1100 m n.m. Gnezdo je bilo na bukvi, v pokončnem suhem štrclju, okoli 15 m visoko. 26. maja so mladiči že gledali iz gnezda. Samec je po hranjenju za kratek čas obmiroval ob vhodu, nato pa pobobnal po suhem lesu in odletel. Med petimi obiski gnezda je trikrat pobobnal. Do 29. maja so mladiči že zapustili gnezdo.

Leta 1996 je bila mrzla in snežena pomlad z zapoznelim razvojem vegetacije. 4.6. so bili belohrbti detli na Gorjancih ugotovljeni na dveh lokacijah. Videti je bilo, da mladiči še niso bili speljani, v enem primeru pa je kazalo, da par mladičev sploh še ni imel. Zaznati je bilo dimorfizem pri iskanju hrane. Samec se je hranil na deblih in debelejših vejah, samica pa je dajala prednost tanjšim vejam.

SUMMARY

In 1995, breeding by the White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos* was confirmed in the Gorjanci Mountains. In the last few decades this bird has been known to breed, as far as Slovene territory is concerned, only at Kočevski Rog.

The Gorjanci individuals had bars over their white rump and the lower part of the back, which is one of the features of the subspecies *D.l.lilfordi*. The nest was situated in Trdinov vrh Nature Reserve, namely in a beech forest at an altitude of about 1100 m a.s.l. It was made in a dry upright stump of a beech some 15 m above the ground. On May 26th the young were already peeping through the nest hole. After the feeding, the male stood still for a few moments by the entrance to the nest, then drummed upon the dry wood and flew away. During its 5 visits of the nest it drummed three times. The young left the nest by May 29th.

The spring of 1996 was cold and snowy with belated vegetation. On June 4th the White-backed Woodpeckers were recorded at two localities within the Gorjanci Mountains. In the first case the young had not been fledged yet, while in the second the young had not been even hatched. During the search for food, dimorphism was noted. The male looked for it on trunks and thicker boughs, the female preferably on thinner branches.

Janez Gregori, Prirodoslovni muzej Slovenije, Prešernova 20, 1000 Ljubljana